

INTERVIEW MET SLACHTOFFER ZEDENDELICT ENKEL MET SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING

Dirk Voorhoof

Hoogleraar mediarecht en auteursrecht
Universiteiten Gent en Kopenhagen

Een recent arrest veroordeelt een journaliste en de Vlaamse Media Maatschappij (VMMa) voor het uitzenden van een interview met een vrouw die getuigde over haar ervaring als slachtoffer van een verkrachting. De vrouw had vrijwillig aan het interview meegewerkt, maar bekleog zich achteraf over de uitzending op VTM. De Raad voor de Journalistiek vond niet dat VTM de journalistieke beroeps-ethiek had geschonden, maar het hof van beroep in Antwerpen stelt wel een inbreuk op de wet vast.

Om de zogenaamde 'secundaire victimisatie' van slachtoffers van zedendelicten te voorkomen door mediaberichtgeving over verkrachtingszaken, werd zowat 20 jaar geleden in het strafwetboek artikel 378bis toegevoegd. Dat artikel bepaalt dat publicatie en verspreiding van teksten, tekeningen, foto's, beelden of geluidsfragmenten waaruit de identiteit kan blijken van het slachtoffer van een misdrijf van aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, verboden zijn. Het mag wel met schriftelijke toestemming van het slachtoffer of met toestemming - ten behoeve van het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek - van de procureur des konings of van de met het onderzoek belaste magistraat. De wet dreigt met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en een fikse geldboete. Artikel 378bis Sw. eist expliciet de schriftelijke toestemming van het slachtoffer. Jaren geleden was er al eens een veroordeling voor een inbreuk op artikel 378bis Sw. omdat VTM-Telefacts beelden had uitgezonden waarop minderjarige slachtoffers van zedendelicten voor hun directe omgeving herkenbaar waren.

In de reportage die aanleiding gaf tot de recente veroordeling lag de zaak anders. In 2001 was G. in haar woning het slachtoffer van een brutale verkrachting. Enkele jaren later, voorjaar 2004, werd zij telefonisch gecontacteerd, eerst door de dienst slachtofferhulp en daarna door een journaliste, met de vraag of zij bereid was over haar ervaring te getuigen in het magazine Telefacts op VTM. Aanleiding tot de reportage was de vaststelling dat verkrachtingen vaak onbestraft blijven. Verschillende personen waren bereid om aan de reportage mee te werken, waaronder ook G.

De journaliste, vergezeld door een cameraploeg, werd ontvangen in de woning van G. Er werd een lang interview afgenomen, aangevuld met sfeerbeelden. Enkele dagen later werd het programma uitgezonden in Telefacts, met daarin een lange getuigenis van G. over haar traumatische ervaring. G. was duidelijk in beeld, maar werd, op haar uitdrukkelijk verzoek, niet bij naam genoemd en er werden geen beelden getoond van haar huis of omgeving.

Enkele dagen later diende G. bij de Raad voor de Journalistiek klacht in tegen de journaliste en tegen VTM. G. voerde aan dat ze enkele dagen voor de uitzending telefonisch aan VTM had gemeld dat ze niet wilde dat het interview uitgezonden zou worden, waarbij zij verwezen zou hebben naar het ontbreken van haar schriftelijke toestemming. VTM betwist dat G. zich had verzet tegen de uitzending. Sterker zelfs, G. zou na het interview laten verstaan hebben dat ze een goed gevoel had bij het uiten van haar getuigenis.

De wet is de wet

De Raad voor de Journalistiek maakte duidelijk dat een journalist bij het gebruik van getuigenissen over persoonlijke en intieme gebeurtenissen een bijzondere zorgvuldigheid aan de dag moet leggen. De Telefacts-uitzending voldeed aan die voorwaarde en er was zorg voor gedragen dat klaagster niet met naam werd genoemd en dat haar woonomgeving niet herkenbaar was gefilmd.

Volgens de Raad voor de Journalistiek was het niet nodig dat VTM een schriftelijke toestemming had van klaagster, aangezien ze vrijwillig aan het interview en de beeldopnamen had meegewerkt. Als er nadien ernstige redenen waren om het interview in te houden, moest de journalist daarmee rekening houden, zeker als het zoals in dit geval ging om intieme getuigenissen. Maar dan is het wel aan degene die op zijn medewerking terugkomt om te bewijzen dat die vraag is gesteld en op welke gronden ze gesteund is. G. toonde volgens de Raad niet aan dat ze zich heeft verzet tegen de uitzending van het interview en beoordeelde daarom de klacht als ongegrond.

Ondertussen dagvaardde G. de journaliste en VTM voor de rechtbank voor de schade die ze door de Telefacts-uitzending had geleden. Eerst de rechtbank van eerste aanleg in Mechelen (vonnis van 14 november 2006) en nu het hof van beroep in Antwerpen houden het bij een strikte toepassing van artikel 378bis Sw. en vinden de uitzending op VTM onrechtmatig en schadeverwekkend in toepassing van artikel 1382 B.W. Volgens het hof hebben de journaliste en VTM 'wetens samengewerkt' tot het plegen van het misdrijf bedoeld in artikel 378bis Sw. De fout is bewezen en de schade vloeit voort uit de Telefacts-uitzending, omdat G. daardoor haar positie van anonimiteit en haar recht op privacy aangetast zag. G. kreeg een schadevergoeding van 2.500 euro.

VTM had geargumenteed dat artikel 378bis Sw. werd ingevoerd om de privacy van slachtoffers van zedendelicten te beschermen bij gerechtelijke verslaggeving, maar dat de bepaling niet van toepassing was wanneer een slachtoffer, jaren na de feiten, zelf vrijwillige medewerking verleende aan een programma. De ultieme vraag die rijst is of het hof, in navolging van de rechtspraak van het EHRM, in deze zaak niet evengoed de goede trouw van VTM had kunnen inroepen en rekening had kunnen houden met het naleven van de journalistieke deontologie en de beroepsgebruiken in de mediasector, eerder dan VTM en de journaliste het bewust samenwerken tot het plegen van een misdrijf in de schoenen

te schuiven. VTM kondigde ondertussen aan tegen het arrest in cassatieberoep te gaan.

Contract

Het arrest impliceert dat kranten, weekbladen of omroepen die een reportage maken in de sfeer van seksuele misdrijven niet enkel de duidelijke en zekere toestemming moeten hebben van de slachtoffers die vrijwillig aan de uitzending meewerken, maar dat ze die toestemming en de modaliteiten ervan ook schriftelijk laten vastleggen.

Tegelijk is het arrest een duidelijk bewijs dat de rechter er een strengere opvatting op na kan houden dan de Raad voor de Journalistiek. De Raad baseert zijn uitspraken immers niet op de bepalingen van de wet, maar op de basisprincipes van journalistieke beroepsethiek. Overigens kan, omgekeerd, in andere gevallen de Raad voor de Journalistiek er een strengere opvatting op nahouden dan de rechter, zoals bijvoorbeeld bij toepassing van het principe van hoor en wederhoor

of bij het evalueren van bepaalde voorwaarden die de Raad stelt aan undercoverjournalistiek. In veel gevallen van privacybescherming en gerechtsverslaggeving zullen recht en journalistieke ethiek heel dicht bij elkaar aansluiten, maar een naadloze overlapping is een eis die men beter niet kan stellen.

Het arrest in de zaak *Telefacts* is al bij al een verrassend voorbeeld en hanteert een wel erg strikt-formalistische benadering. De vereiste van een schriftelijk contract legt een zware bijkomende formele voorwaarde op aan de nieuwsgaring en de werking van de media en gaat helemaal in tegen de gevestigde journalistieke praktijken.

Hof van beroep Antwerpen, 15 april 2009, onuitgegeven.

Zie ook Raad voor de Journalistiek 13 januari 2005,

G. t. VTM en Lili Vandenberk.

Zie ook de Aanbeveling van de Raad voor de Journalistiek over identificatie in een gerechtelijke context, 11 december 2008.

Recht van antwoord

Ik heb destijds bij de Raad van de Journalistiek een klacht ingediend tegen Het Laatste Nieuws. Deze procedure gaf aanleiding tot een beslissing van 12 maart 2009, Rombouts t/ Het Laatste Nieuws, nr.2009-03. Deze beslissing werd bekendgemaakt op de website van de Raad van de Journalistiek en ook in De Journalist, nummer 124, mei 2009, blz. 17.

Het verloop van de procedure was naar mijn oordeel niet bevredigend en de tekst van de beslissing vond ik niet correct. Na advies van de Privacycommissie, heb ik mij tot de Raad van de Journalistiek gericht met een formele vraag tot recht van antwoord. De Raad is op mijn vraag ingegaan en de tekst van de beslissing van 12 maart 2009 werd aangevuld met een verwijzing naar mijn 'reactie'. Deze reactie is te vinden op http://www.rvdj.be/pdf/beslissing200903_reactie.pdf. De tekst, die ik nu ook in De Journalist wil zien verschijnen, is als volgt:

In de beslissing van de Raad van de Journalistiek (nr. 200903) kan men lezen: "Journalist Gorlé geeft toe dat hij ervan is uitgegaan dat de American University of London voorkwam op de lijst van de attorney general, wat niet het geval is", daarenboven "bevat het artikel weliswaar enkele kleine onzorgvuldigheden (de verwarring tussen PhDH en PhD en de omschrijving van de functie van attorney general), die door de journalist worden toegegeven". Maar "het blijft een feit dat klager daar een diploma heeft aangekocht".

Het is zeer de vraag of het vervangen van een (onbestaand) PHDH diploma door een (gekend) diploma van PhD en het zich vergissen tussen een nepuniversiteit en een andere instelling, in deze context te zien zijn als "kleine onzorgvuldigheden". De aangehaalde frase is onaantvaardbaar, nu de lezer van de beslissing niet kan uitmaken of klager nu al dan niet een diploma heeft aangekocht bij een nepuniversiteit of bij een andere instelling (op wat slaat het woord 'daar'?).

Het beginsel van de fair play zou meebrengen dat een standpunt dat ingenomen wordt in een klachtprocedure, niet de oorspronkelijke beweringen die bestreden werden zouden verzwaren; de beschuldiging gaat nu verder dan in het oorspronkelijke krantenartikel. Er is geen plaats voor reformatio in peius bij de behandeling van een willige klachtenprocedure. Het is in deze zaak ook overduidelijk dat het standpunt van de Raad voor de Journalistiek en dit van de Privacycommissie geheel verschillend zijn wat betreft een mogelijke schending van de privacy.

Jan L. Rombouts

VACATURE JURIST

De journalisten auteursmaatschappij c.v.b.a (www.jam.be), een beheersvennootschap voor de auteursrechten van journalisten is op zoek naar een **jurist (m/v)** voor onmiddellijke indiensttreding.

UW FUNCTIE

- u bent belast met het juridisch beheer van auteursrechtelijke dossiers van de leden van de JAM,
- u onderhandelt en stelt contracten op met uitgevers
- u volgt de Europese en Belgische wetgeving op en
- u vertegenwoordigt de JAM, onder andere in de beheersvennootschappen Reprobel en Auvibel

UW PROFIEL

- u bent licentiaat of master in de rechten
- u bent goed tweetalig Nederlands-Frans
- u heeft een relevante kennis van het auteursrecht
- ervaring in het auteursrecht en kennis van het journalistieke milieu strekken tot aanbeveling
- u beschikt over goede communicatieve vaardigheden en u bent een teamspeler

ONS AANBOD

wij zorgen voor een dynamische werkomgeving en bieden u een aantrekkelijk salarispakket (met interessante extralegale voordelen)

INTERESSE

stuur dan uw C.V. en uw motivatiebrief voor 17 juli as. per e-mail naar info@jam.be (met vermelding vacature-j) of naar JAM, Roger Vandendriesschelaan 38 tel 1150 Brussel